

BERNAME Û PEYREWA
PARTIYA DEMOKRAT YA
KURDISTANA ÎRANÊ (PDKÎ)

Pesendkiriya Kongireya 16`an
Kongireya "Rasan A Rojhilat"

PDKI Media © 10 March 2018

DESTPÊK

Kurdistan ketiye herêmekê ku jê re dibêjin "Rojhilata Navîn". Kurdistan di warê çavkaniyên siruştî de herêmeke dewlemend e. Ew, warê derketina gelek şaristaniyên dîrokî û aynî yên cuda ye. Ji wan şaristaniyan jî gelek çiq vebûne û her yek ji wan çiqan jî xwedanê pêgeha xwe ye. Rojhilata Navîn di warê çandî û netewî de jî herêmeke pirreng e û gelek netew tê de dijîn. Her yek ji wan netewan xwedanê kultura xwe ye û her yek ji wan kulturên jî xwedan nasname û nîrx û giraniya xwe ye. Rojhilata Navîn, di destpêka sedsala bîst de dema dewletên modern ava bûn û beşek ji gelên wê ji mafê xwe yê destnîşankirina çarenivîsê hatin bêparkirin, bû navenda arîşe û aloziyan. Di vê Rojhilata Navîn de netewa Kurd xwedanê şaristaniyeke kevn e. Kurd di serdema împiratoriyan mezin û kevnar de xwedan desthilatdariyeke taybet bûn. Ew desthilatdarî ji yê derdorê cuda bû. Desthilata Madan li ser bingeha yekîtiyeke dilxwazane ya qewm û eşîrên Zagrosê pêk hatibû û sistema îdareya wê jî sistemeke şîrkatî bû ku hebûna hemû cudahiyan tê de hatibû qebûlkin.

Dîroka Madan nîşan daye ku tenê li hember êrîşên derve li ber xwe daye û êrîşî ti kes û gelekî din nekiriye. Berevajî împiratoriyan derdorê, Mad xwedanê aynike fermî jî nebûne. Piştî hilweşiyana desthilata Madan, her çî qasî Kurd nebûbin xwedanê desthilateke yekdest, lê dîroka Kurdan tijî xebatên rizgarî û bergiriyê ye. Li her cihekî Kurdistanê jî karîbin, desthilata xwe ava kirine.

Şaristaniya Kurdan di nasnameya netewî û siyaseta organîze û hikûmeta modern ya Kurdan de reng vedaye. Tevî siyaseta înkare ya dewletên ku bi darê zorê Kurdistan xistine destê xwe, di navbera şaristaniya kevn û nasnameya netewî ya Kurd de berdewamiyeke dîrokî heye, mirov vê yekê di gotar û kiryarên siyasî de jî dibîne. Mirov dikare minakên hikûmeta modern ya Kurdan wiha bîne ziman; li Rojhilat sala 1324 (1945 z) li Başûr piştî Raperîna

1370 (1991) li Rojavayê Kurdistanê ji sala 1394 (2015).

Di tevahiya wan rêveberiyên de, ne tenê daxwazeke wan nebûye ku ayîneke wan ya fermî hebe, belkî tekezî li ser tolêrans bo cudahiya ayînî, mezhebî û etnîkî jî kirine. Hêja ye ku mirov bêje Partiya Demokrat, ku damezirênera Komara Kurdistanê ye, sêkolarîzm û pevcrejiyana aştîyane bi netew û ayînen din re wek rêça xwe ya serekî hilbijartîye û ji sala 1324 (1945) ve heta niha li ser wê rêçê dimeşe.

Kurd yek ji mezintirîn netewên bêdewlet in. Axa Kurdistanê piştî Şerê Çaldiranê, ku sala 1514 z di navbera Împiratoriye Osmanî û Sefewî de qewimî, berevajî îrade û xwasta Kurdan hat perçekirin. Ev perçekirin sala 1636 z bi îmzekirina "Peymana Zehaw" di navbera Osmanî û Sefewîyan de, bi fermî hat ragihandin.

Piştî şerê cihanî yê yekem, ax û gelê Kurdistanê dîsa rastî perçekirinê hatin û vê carê bûn çar perçe û bi ser welatên Îran, Tîrkiye, Îraq û Sûriyê de hatin parvekirin. Mafên Kurdan li tevahiya wan welatan û ji aliyê wan dewletan ve hatine zeftkirin û binpêkirin.

XEBATA NETEWÊ LI KURDISTANÊ

Xebata netewî ya Kurdan li Rojhilatê Kurdistanê bo bideştixistina mafê destnîşankirina çarenivîsê beşek ji xebata giştî ya netewa Kurd e. Ew xebat di salên dawî yê sed sala nozdem de bi geşbûna hizra netewî li Rojhilata Navîn derketiye holê. Ji sala 1880`î ve û bi destpêkirina Serhildana Şêx Ubeydullahê Nehrî li dijî dewletên Osmanî û Qacar, daxwaza avakirina dewleta serbixwe ya Kurdan derket hola û ximê hizra netewî li hemû Kurdistanê hat danîn. Lê ji ber geşankirina aborî û pişesazî û herwiha astengkirina sistema perwerdeyê û nebûna derfet û alavên pêwendî û ragihandinê bo belavkirina hizra netewî di nav civakê de, xebateke organîze û berfireh li vî beşê Kurdistanê derengtir çêbû. Lê di sa ji pêşengên civaka Kurdistanê ti carî ji

hizra rizgariya netewî dûr neketin. Lo li Îranê di salên destpêkê yê sed la bîstem de, dema desthilatda xwestin sistemeke serkutker ava bilrûbirûyî berxwedana gelê Kurdistanê hatin. Dema Riza Xanê Pehlewî şahê Îranê, hizra dewlet-netew bi zorê li ser gelên Îranê hat sepandin asîmilasyona gelên din li Îranê bû yaseta fermî ya dewletê. Herwiha h hat dayîn ku wî welatê ku berê tenê v

çarçoveyekê bû ji bo gelan, bikin n nameyeke sexte û navê Netewa Îranî bikin. Di nav tevahiya gelê û netew Îranê de li dijî siyaseta asîmilasyoyî tinekirinê serhildan çêbû. Di nav k dan de jî li dijî wê sistemê serhilk derket. Yek ji navdartirîn serhildar Kurdan, Serhildana Simkoyê Şil bû. Serhildana Simkoyê Şikak ji b

avakirina statûyeke netewî bo gelê Kurd bû.

Serhildana Simkoyê Şikak hevdam bû li gel serhildanên netewî yên Şêx Mehmed Berzencî li Başûr û Şêx Se'îdê Pîran li Bakûrê Kurdistanê. Wan jî li dijî dewletên nû yên Îraq û Tirkîyê serî hildabûn. Wan serhildanan firsendeke dîrokî bo gelê Kurd afirandibûn da ku Kurd bikarin çarenivîsa xwe destnîşan bikin. Lê şert û mercên dijwar yên navdewletî yên wê çaxê zêdetir bûn sebaba wêyekê ku Rojhilata Navîn bibe meydana lîstikên stratejîk yên hêzên mezin.

Nebûna zemîna hundir û êrîşên berfireh yên Îraq, Îran û Tirkîyê û piştevanên wan, bûn sebeb ku her sê serhildanên Kurdan bişkên. Gelê Kurd li Rojhilata Kurdistanê piştî wî şikestinê dest ji xebata xwe berne-da, dîsa li gorî şert û mercên herêmî û cîhanî dest bi xebata xwe kir. Ji ber wê jî pêşeng, mezin û rewşenbîrên

Kurd 16`ê Tebaxa 1942`an biza-va "Jiyanewey Kurd" (J.K) ava kirin. Ew bizav bi awayekî veşartî hat avakirin.

Piştî sê salan xebata veşartî, 16`ê Tebaxa 1945`an Partiya Demokrat ya Kurdistanê li ser xîmê wê bizavê û li gorî şert û mercên hingê hat avakirin. Partiya Demokrat rêxistineke modêrn bû û bi rêbertiya Pêşewa Qazî Mihemed hat avakirin. Ev yek bersivê dîrokî

û hêja bû bo wê qonaxa ku bizava me ya rizgariya netewî tê re derbas dibû.

Avabûna Partiya Demokrat ya Kurdistanê wek tekane pêşeng û organizatora tevgera millî-demokratîk bo bidestxistina mafên gelê Kurd, gaweke kirîtik bû di dîroka xebata netewî ya Kurdan de. Di dîroka modêrn ya Rojhilata Kurdistanê de Partiya Demokrat yekemîn partiya Kurdistanê bû ku bi girîngiya rêxistina siyasî hesiya.

Jixwe bi pêşengtiya vê partiyê bû ku gelê Kurd bo cara yekem di dîrokê de bû xwedanê desthilateke nîstîmanî û demokratîk ya komarî. Rêberê berketî yê vê partiyê Pêşewa Qazî Mihemed roja 2`ê Rêbendana 1324 (22`ê Çîlê-ya 1946) `an bi fermî avabûna Komara Kurdistanê ragihand, û bû serokê wê komarê. Komara Kurdistanê di heyama temenê xwe yê kurt de, ku 11 meh bû, komek destkeftên biqîmet bo gelê Kurd bi cî hişt.

Piştî hilweşîna Komara Kurdistanê û bidarvekirina Pêşewa Qazî Mihemed (30`ê Adara 1947`an) ji aliyê rêjîma wê çaxê ya Îranê ve, xebata Partiya Demokrat derbasî qonaxeke zehmet bû lê Partiya Demokrat wek partiyeke pêşeng berdewam bû li ser rêça Komara Kurdistanê û erka rêxistina bizava millî-demokratîk ye gelê Kurdistanê do-mand.

Xebata çekdarî ya ku Partiya Demokrat salên 1967-1968 encam dabû, piştî Komara Kurdistanê dîsa dengê azadîxwaz yê Kurdan li Rojhilata

Kurdistanê gihand guhê dinyayê. Her çiqas wê carê jî xwîna komek rêber û pêşmergeyên şoreşger yên Demokrat li ser axa Kurdistanê rijya jî, lê bi wê xebatê rûpelek din ya tijî serfirazî û qehremanî di dîroka xebata Kurd de hat tomarkirin. Dost û dijminên Kurd ew rastî dîtin ku rêberiya Partiya Demokrat ya Kurdistanê her dem li eniya pêş ya xebat û fedakariyê ye. Jixwe ji ber wê fedakariyê ye ku Partiya Demokrat îro jî gelekî tê hezkirin û cihê baweriyê gelê Kurdistanê ye.

Piştî serkutkirina vê tevgerê, rêberê zana yê Kurd Dr. Ebdulrehman Qasimlo rêbertiya partiyê, û herwiha rêbertiya bizava millî-demokratîk ya netewa Kurd li Rojhilatê Kurdistanê da ser milê xwe. Dr. Qasimlo bername û bedena partiyê li ser bingeha kultura şoreşgeriyê û pîvanên demokratîk darêt û Partiya Demokrat gihand asteke bibandortir.

Piştî serhildana gelên Îranê li sala 1979 zayînî, Partiya Demokrat ya Kurdistanê roja 26`ê Sibata 1979`an, piştî zêdetir ji 30 salî xebata veşartî, mîtingek mezin li bajarê Mehabadê li dar xist, û xebata xwe ya êşkere ragihand. Partiya Demokrat piştî şoreşa gelên Îranê daxwaziyên netewî yên gelê Kurd danî ber destê rayedarên rêjîma Îranê, lê wê rêjimê bi şer û serkutkirinê bersiva netewa Kurd û Partiya Demokrat da. Hingê rêjîma nû ya Îranê pêleke tundî û dijberiyê li hember gelan û beşek ji welatên cîhanê jî da destpêkirin.

Di rewşeke wisa de Partiya Demok-

rat, ku zanibû naveroka wê rêjimê paşketî û dîktatorî ye, referando-ma ku bo xapandina gelan hatibû lidarxistin, baykot kir. Ji wê demê ve heta niha daxwaziyên netewî û demokratîk yên gelê Kurd li Rojhilatê Kurdistanê, bûn hêvinê tevahiya çalakiyên siyasî yên xelkê û Partiya Demokrat.

Bizava netewî li Rojhilatê Kurdistanê, ji bilî pêdagirî li ser mafên netewî yên gelê Kurd li wî beşê Kurdistanê, bû sekoya xebata li dijî hemû cure kevnperestî, dîktatorî û erkutkirinê jî. Wisa lê hat ku ne tenê azadîxwazên Kurd li beşên din yên Kurdistanê, belkî azadîxwazên Îranî jî ji Kurdistanê re hawara xwe gihandin guhê dinyayê. Ji ber wê jî xebata gelê me li Rojhilatê Kurdistanê li ser du xetên rizgariya netewî û demokrasîxwaziyê pêşde diçe.

Di şert û mercên niha yên herêmî û cîhanî de û piştî guhertinên ku li herêmê qewimîn û hilweşîna peymanên kevn û derketina peymanên nû herwiha şerê li dijî radîkalîzmê û serhildana "Buhara Erebi", destwerdana rêjîma Îslamî ya Îranê li herêmê zêdetir bûye.

20 sal bi ser ragirtina xebata çekdarî ya Partiya Demokrat re derbas dibe. Komara Îslamî dikaribû vê bi kar bîne, û pirsgrêka Kurd û gelên din bi awayekî siyasî û sîvil çareser bike, lê Komara Îslamî nîşan

da ku di hizr û îdeolojiya wê de tiştek bi navê aşî û çareserîya aşîyane nîne.

Daxwazî û fişara gelê Rojhilatê Kurdistanê, bû sebaba vê yekê ku Partiya Demokrat qonaxêke micidtir û nû di pêxema bikaranîna hêz û şiyana civaka Kurdistanê bide destpêkirin, ku di nav xelkê Kurdistanê wek qonaxa "Rasana Rojhilat" hat binavkirin û naskirin.

Rasana (Rabûna) gelê Kurd di vê qonaxê de hewl dide hêza Pêşmerge û hêza gel û herwiha xebata çiya û bajar pêkve girê bide, û bi vî rengî eniya xebata rizgarîxwazane berfirehtir bike. Ev erka giran û tijî serfirazî, bi xwîna şehîdên nû bi taybet bi xwîna kadr û rayedarên Partiya Demokrat hatiye ne-xîşandin. Rasana Rojhilat dixwaze tevahiya çîn û texên civakê xwe xwedanê xebatê bizanin û tê de beşdar bibin.

BINGEHÊN HIZRÎ Û SIYASÎ

Siyaseta Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê li ser bingehêke hatiye darêtin ku rûmeta/ kerameta mirov wek girîngtirîn nirxa jiyandê dizane. Di hizra siyasî ya modêrn de rûmeta mirov wek nîrxekî gerdûnî hatiye nasîn û di Peymana Cihanî ya Mafên Mirovan de jî, ku sala 1948`an jî aliyê Netewên Yekgirtî ve hatiye pesendkirin, girîngiyeke mezin bi rûmetê hatiye dayîn û wek "bingeha azadî, dadperwerî û aşîyê" di cihanê de hatiye nîrxandin.

Bi bawerîya Partiya Demokrat, du çavkaniyên serekî yê rûmetê hene; dabînkirina pêdiviyên maddî yê mirov û pêkanîna atmosfereke siyasî û azad ku her kesek bikaribe bibe xwedanê kesayetî û nasname-

ya etnîkî, ayînî û neteweyî ya xwe û stema regezî û cinsî jî nemîne. Divê mirov vê yekê qebûl bike ku jin rastî sitemeke bikom û dirêj hatine da ku jin bikarin ji serkutkirina kulturî, ayînî, siyasî, civakî û aborî rizgar bibin û ji rûmeta mirovî bêpar nemînin.

Ew mirovê ku di nav belengaziye de hatiye hiştin herwiha ew mirovê ku nasnameya etnîkî û ayînî û netewî ya wî/wê hatiye înkarkirin yan jî rastî asîmîlasyona siyasî û di bin zilma regezî de dijî, kerameta wî/wê hatiye zeftkirin.

Înkarkirina ziman, kultur û nasnameya netewî ya mirovê Kurd yan jî asîmîlekirina wî/wê di nav kultureke

din de, tê wateya zeftkirina kerameta mirovê Kurd. Jiyana mirovê Kurd bi ziman, kultur û nasnameya netewî ya wî/

wê wate dibîne, ji ber wê jî rijdbûn li ser mafên netewî yên Kurd rijdbûn e li ser nîrx û kerameta Kurd.

Netewa Kurd wan mafan dixwaze yên ku netewên xwedan serweriya siyasî û netewên xwedan dewleta serbixwe, ji bo xwe rewa dibînin.

Loma Partiya Demokrat, berevajî wan hêzên ku çavpoşiyê ji pîrsa neteweyî dikin, û tenê girîngiyê didin kêşeyên civakî û aborî, yan bînpêkirina mafê takekes ji aliyê dîktatoriyetê ve, pêdagiriya li ser nasnameya neteweyî û rêzgirtina ji kerameta mirovî ya neteweyên belengaz wekî pîrsa bîngêhîn dibîne. Bi kurtî PDKÎ zulm û stema regezî, neteweyî, û çînati û herweha zulma li kêmdandan wekî astenga herî serekî dibîne li ser rîya kerameta mirov. Ew tîgîhîştina felsefî û siyasî ji kerametê, di armancên serekî ên PDKÎ de reng vedide.

Siyaseta înkâr û sîvîkatîpêkirinê bi nîrx û sembolên netewî yên Kurd, Tirkên Azerbaycanê, Erebi, Turkmen û Belûçan ji aliyê rêjîmên Îranê ve, nîşana wê rastiya dîrokî û siyasî ye ku di nav hikûmeta Îranê û hînek bizavan de, nasyonalîzma farsî bûye şovenîzm. Şovenîzm ne tenê li pêşîya wekheviya netewan astang e belkî hemî gavan bûye sebaba derketina dîktatoriyê li Îranê de. Çimkî dîktatorî û komkirina hêza siyasî, aborî û serbazî li Tehranê, garantiya wê serdestiyê dike. Dewleta Îranê û beşek ji rewşenbîr, rojnamevan û hêzên opozîsyonê ên neteweya Fars "cihêxwaziyê" yan jî "xirakirina ew-

lehiya Îranê" wek hêcet nîşan didin, ji bona rewatiya serdestî û serkutkirina netewên din yên Îranê. Dewlet û beşeke mezin ji opozîsyona Fars ya Îranê, destpeyva "cihêxwaziyê" wek sûc û tawanekê dibînin, û divê bersiva wê sûcê jî bi zor û hêza serbazî were dayîn! Ewa ku ew wek "cihêxwazî" bi nav dikin, heman mafê destnîşankirina çarenivîsê ye, lê ew vê yekê berevajî dikin! Ew mafekî rewa ye ne sûc. "Ewlehiya millî" jî efsaneyeke vala ye ku bi darê zorê li ser Kurdan, Tirkên Azerbaycanê, Erebi, Turkmen û Belûçan de hatiye sepandin. Dewleta Îranê destpeyva "Ewlehiya millî ya Îranê" wek hêcetekê bi kar tîne bo parastina rêjîmeke dîktator, ku têkdana vî emniyeta stemkarane, ne tenê sûc nine, belku rewa ye jî.

Ev zêdetirî sed salan e netewa Kurd tê înkarkirin û asimîlekirin, lê dîsa jî nekarîne netewa Kurd teslîm bikin, û ji daxwaziyên wê bidin poşmankirin. Nasnameya netewî ya Kurd xwedan bîngeheke "objective" e; ew nasname li ser bîngeha ax, ziman, kultur û dîroka hevbeş pêk hatiye.

Netewa Kurd li ser wê bîngehê dixwaze bigihê mafên xwe û bibe xwedan serweriya siyasî li ser axa xwe. Kurd li Rojhilatê Kurdistanê xwedan dîrokeke dûr û dirêj ya cînartiyê û pêkvejiyanê ne bi netewên din yên Îranê re û dixwa-

zin rêz li maf û kerameta însanî ya hev bigirin. Kurd di heman wextê de qebûl nakin ti kes û netewek mafên wan înkâr û bînpê bike. Bi vî rengî, qebûlkirina nasnameya netewî ya netewan şerta yekem ya pêkvejiyana dilxwazane ya netewên Îranê ye. Çarçoveya fikrî ya Partiya Demokrat û felsefeya ku ew li ser hatiye avakirin, li dijî dîktatoriya rêjîma paşatî û teokrasiyê ye ku "Komara Îslamî" piştî şoreşa sala 1979`an li ser hatiye avakirin. Teokrasî (hikûmeta Xwedê yan rûhaniyet) dijberî demokrasi (hikûmeta gel) e. Partiya Demokrat di wê baweriyê de ye di şert û mercên niha de sistemeke federal û demokratî çareya herî baş e. Ji ber ku di sistemeke wisa de him

desthilat û him serwerî di navbera hikûmeta federal û hikûmetên herêmî de tê parvekirin. Ji bo netewa Kurd ya girîng ew e ku li ser axa xwe xwedan serwerî be.

Dabînkirina ewlehiya hundir ya Kurdistanê, siyaseta perwerde, siyaseta kulturî, civakî û aborî ya Kurdistanê divê di stûyê hikûmeta Herêma Rojhilatê Kurdistanê de be. Pîrnetewbûna Îranê wisa dixwaze ku sinorên herêmên Îrana federal li ser bingeha netewî-cografî werin kifşkirin. Divê desthilat û derfet di navbera hikûmeta federal û hikûmetên herêmî de wisa bîn parvekirin ku mafên netewan di çarçoveya herêma xwe de bîn dabînkirin û firsenda wekhev bidin netewan ku di rêveberiya sistema federal de beşdar bibin.

SOSYALİZMA DEMOKRATİK

Dadperweriya civakî; Divê her dem xebat bo wê yekê bê kirin. Ji ber ku eger dahat û darayiya welêt bi awayekî adilane neyê parvekirin dibe sedema newekheviyê û arîşeyên civakî. Dadperiya civakî bo avakirina sistemeke xweşderbaskirinê; Di wê sistemê de pêdiviyên maddî yên hemû endamên civakê li ber çav tînin girtin û hewla dabînkirina mafê civakî bo her kesî tê dayîn. Bi dîtina Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê, avakirina civakeke bextewer li bser bingeha dadperweriya civakî, armanceke wisa ye ku ti carî nayê guhertin. Ji bona bidestxistina wî mafi Partiya Demokrat, sosyalizma demokratîk wek armancekê daye pêşiya xwe.

Faktorên serekî yên wê civaka demokratîk û sosyalist ev in:

- Dadperweriya civakî; Divê her dem xebat bo wê yekê bê kirin.
- Ji ber ku eger dahat û darayiya welêt bi awayekî adilane neyê parvekirin, dibe sedema newekheviyê û arîşeyên civakî.

■ Dadperiya civakî bo avakirina sistemeke xweşderbaskirinê;

■ Di wê sistêmê de pêdiviyên maddî

yên hemû endamên civakê li berçav têne girtin, û hewla dabinkirina mafê civakî bo her kesî tê dayîn.

BINGEHÊN GIŞTÎ YÊN SIYASETA PARTIYÊ

Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê li ser bingeha wan prensîpên ku, dê bîn behskirin, piştî xwe bi piştevaniya gelê Kurdistanê girêdaye û ji bona ku bigihê armancên xwe, bi hemû hêza xwe li ser xebata xwe berdewam e. Xalên jêrê di qonaxa niha de bingeheên giştî yên siyaseta Partiya Demokrat pêk tînin:

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê ji bona çareseriyê meseleya rewa ya kurd, bawerî bi metodên aştiyane û diyaloga avaker heye.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê ji bo ku bigihê armancên xwe yên mirovî û netewî, sûdê ji hemû şewazên xebata rewa, mafê berevaniyê jî di nav de, werdigire yên ku li gorî bingeheên fikrî û siyasî û pîvanên navdewletî yên xebata rewa bin.

■ Partiya Demokrat wek partiyeke pêşeng, erka wê yekê di stûyê wê de ye ku hewl bide endam û aligirên xwe li gorî perwerdeyê hevxwaz perwerde bike da ku civaka Rojhilatê Kurdistanê di bin serkut û perwerdeya îdeolojîk û zalimên komara îslamî de rastî kultura ne mirovane ya rayedarên rêjîmê nebe û cîhaneke mirovîtir û wekhevixwaz li ber çavên wan be.

■ Partiya Demokrat hewl dide li hem-ber êrişa kulturî, zimanî û perwerdeyî

ya rêjîma şovenîstî kultur û Zimanê Kurdî biparêze û bi qasî şiyana xwe wan geş bike.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê aligirê wê yekê ye ku bi netewên ku mafên wan hatine binpêkirin her wiha hêzên democrat û azadîxwaz yên Îranê tifaqê bike û li ser pêwendî û hevxeberiya xurt di navbera netewên Îranê de rîjd e.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê girêdayî serxwebûna biryardayîne yer her wiha xwe ji destwerdana di nav karên hundir yên sazîyên di yên siyasî dûr digire û li ser rêzgirtina du alî û hevkariya dostane rîjd e.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê li dijî terorîzmê bi taybet terorîzma dewletê ye û wê yekê mehkûm dike. Terorîzm angû: Êrişa bi ib mebest li dijî mirovên sîvil û tinekirina fîzîkî ya rêberên siyasî û

kesên ku ji Îdoelociya fermî cuda hizir dikin. Partiya Demokrat girêdayî parastina mafên mirov e û xwe piştevanê wan hêz û alîyan dibîne ku ji bo demokrasî û wekheviya navbera gelan û pêkhatina aştiyêke kûr li Rojhilata Navîn xebat dikin.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê li gel bizava demokratîzasyonê ye û di wê baweriyê de ye ku daxwaziya xelkê çavkaniya serekî ya rewatiya sistema rêveberiyê ye. Di şert û mercên niha de sistemeke demokratîk û federal dikare mafên netewa kurd û netewên din yên ku zilm li wan hatiye kirin, garantî bike.

■ Baweriya Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê bi pîlûralîzm û pir rengiya civaka Kurdistanê heye her wiha di wê baweriyê de ye ku pêwîstiya kurdan bi yekrêziya netewî û niştimanî heye loma hebûna partiyêke din ya xebatkar ji bona mafên gel hem pêwîst dibîne

hem jî li ser hevkarî û xebata hevbeş bo bidestxistina armanc û berjewendiyên bilind yên niştimanî û netewî pêkolîyê dike.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê rêxistineke xwedan statûyêke dirokî û gelêrî ya Rojhilatê Kurdistanê ye ji ber wê jî divê wê potansiyela mezin ya gelê me bidestxistina wan armancên ku di Bernameya Partiyê de hatine ziman, bixê hereketê. Bi vî rengî bernameya partiyê dibê hêzeke madî û aktîf û dikare mafên demokratîk û netewî yên netewa kurd di çarçoveya Îraneke demokratîk û federal de bidest bîne. Ji ber wê jî vê bernamê radixe ber çavên gelê Kurdistanê û bang li hemû xelkê Kurdistanê dike bo bidestxistina armancên vê bernamê, bê navber xebat bikin. Her wiha divê tevahiya gelên Îranê bi taybet netewên blindest yên Îranê ji daxwazên niştimanî, demokratîk û netewî yên gelê Kurdistanê bîn agahdarkirin.

BERNAMEYA PARTIYA DEMOKRAT YA KURDISTANA ÎRANÊ

Beşa Yekem

ARMANCÊN GIŞTÎ

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê hilgira alaya xebata netewî û demokratîk ya xelkê Rojhilatê Kurdistanê ye û bi netewên din yên Îranê re her wiha hêzên demokrat û pêşvero yên Îranê re ji bona avakirina sistemeke demokratîk û federal li Îranê û bidestxistina mafên destnîşankirina qedera netewa kurd li Kurdistanê Îranê xebat dike.

■ Armanca dûr ya Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê, avakirina civakeke demokratîk û sosyalîst e.

■ Dirûşma stratejîk ya Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê, dabînkirina mafên

netewî yên gelê kurd li Rojhilatê Kurdistanê ye di çarçoveya sistemeke demokratîk û federal de, li Îranê.

■ Partiya Demokrat, netewên bindest li Îranê hevqeder dibîne û piştevaniya xebata wan dike bo rizgarbûn û bidestxistina mafên xwe.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê piştevaniya xebata netewî û demokratîk ya netewa kurd li hemû beşên Kurdistanê dike û ev yek rêça herdem ya wê ye.

■ Partiya Demokrat li dijî her cure

ferq û cudatîyê ye çi di warê civakî de çi di warên reng, ol, ayîn, nijad, etnîk, regez û htd... de.

■ Partiya Demokrat ji bona wekheviya civakî û nehiştina ferq û cudatîyên civakî, aborî, siyasî û kulturî yên li hember jinan tîn kirin, xebat dike.

■ Partiya Demokrat ya Kurdistanê

na Îranê piştevaniya xebata aştiyane, demokratîk û netewî ya hemû netewên cihanê dike û alîgirê dostanî û aştiyê ye di navbera hemû netewên cihanê de. Partiya Demokrat, gava firsenda xebata siyasî nebe, hemû rêkên rewşa yên xebatê, mafê berevaniyê jî di nav de, bo netewên bîndest rewşa dibîne.

Beşa Duyemîn

Xîmên Îdareya Hikûmeta Herêma Kurdistanê

■ Li gorî şertên niha yên Rojhilatê Kurdistanê, yanê qonaxa beriya rizgariyê, Partiya Demokrat lazîm dibîne bernamayeke berfirehtir pêşkêş bike ku di heman demê de modêla rêveberiyê demokratîk bo paşeroja Kurdistanê û hikûmetek federal li Îranê tê de hebe.

■ Rojhilatê Kurdistanê yek ji wan herêman e ku bi awayekî dilxwazane û li kêleka herêmên din, welatê federal yê Îranê pêk tînin.

■ Herêma Kurdistanê li tevahiya axa Kurdistanê Îranê vedigire. Çarçoveya cografî ya Herêma Kurdistanê li gorî pîvanên cografîya netewî û daxwaziya piraniya akincîyan tê diyarkirin.

■ Li derveyî Herêma Kurdistanê, li her cihekî Îranê ku piraniya xelkê wir Kurd bin û daxwaza mafên xwe yên netewî bikin, Hikûmeta Herêma Kurdistanê piştevaniya wan dike û wan wek hevpeymanê xwe yê netewî

û stratejîk dizane. Li her cihekî Îranê Kurd daxwaza mafên xwe yên kulturî bikin, Hikûmeta Herêma Kurdistanê piştevaniya wan dike. Netewên ne kurd yên Kurdistanê jî dê ji mafên xwe yên kulturî bê par nemînin.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê li ser bingeha serweriya axê, serxwebûn û cihêbûna sê dezgehên qanûn danînê, bicîhanîn û dadweriyê û pîlûralîzm û cudabûna ol ji hikûmetê tê avakirin.

■ Li Herêma Kurdistanê, çavkaniya deshilatê gel e. Gel wê deshilatê bi rêya nûnerên xwe li parlamentoya Kurdistanê her wiha bi rêya organên hikûmetê bikar tîne.

■ Pêwendîya navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û dewleta federal ya Îranê, li ser bingeha yasayê demokratîk tê diyarkirin. Netewa kurd li Herêma Kurdistanê Îranê û netewên din jî li herêmên xwe, bi rêya dezgehên federal û bê ferq û cudatî, tevî rêvebirina welêt dibin.

■ Herêma Kurdistanê xwedanê ala, sirûd û cejna netewî ya xwe ye. Tevahiya van mijaran li parlamentoya Kurdistanê tên destnîşankirin. Alaya Kurdistanê li ser hemû îdareyên fermî û dewletê tê bilindkirin. Li Herêma Kurdistanê alaya Îrana federal jî li kêleka alaya Kurdistanê tê bilindkirin.

■ Parlamentoya Kurdistanê bilindtirin organa qanûn danînê ya Herêma Kurdistanê ye. Endamên parlamentoyê bi rêya hîlbijartineke giştî, wekhev, bi dengdaneke veşartî û yekser tî hîlbijartin.

■ Encumena Wezîran dengê baweriyê ji parlamentoya Kurdistanê werdigire, parlamento dikare lêpirsînê lê bibe.

■ Parastina aramî û pergala hundir ya Herêma Kurdistanê di stûyê polîsê

hikûmeta herêmê de ye. Wezîfeya Hêza Pêşmerge parastina ewlehiya netewî û serweriya Herêma Kurdistanê ye.

■ Zimanê Kurdî zimanê fermî yê hemû qonaxên xwendinê û pêwendiyên îdarî yên Herêma Kurdistanê ye. Li Herêma Kurdistanê, zimanê farsî jî li kêleka zimanê kurdî li medrese û xwendin-gehan de tê xwendin.

■ Pêwendiyên Herêma Kurdistanê bi beşên din yên Kurdistanê re her wiha bi welatan re hene, ku berjewendiyên Kurdan ligel wan hene, bi rêka nûnerên Herêma Kurdistanê û bi rêkeftin ligel hikûmeta federal tê birêvebirin.

Beşa Sêyemîn

Mafên Akinciyên Herêma Kurdistanê

■ Tevahiya maf û azadiyên ku di Peymana Gerdûnî ya Mafên Mirov û peymanên din de hatine ziman, li navçeya bin deshilata Hikûmeta Herêma Kurdistanê de jî derbas dibin. Tevahiya akinciyên Kurdistanê, bê ferq û cudatîyên netewî, regezî û mezhebî, jî mafên civakî, aborî, siyasî û kulturî yên wekhev sûdmend dibin. Azadiya raman û deskeftina agahîyan, mafê akinciyên Herêma Kurdistanê ye û dabînkirina wan mafan jî wezîfeya Hikûmeta Kurdistanê ye.

■ Jin û zilam di nav malbat û civakê de

xwedan mafên wekhev in, di wergirti na mûçe û kar de jî mîna hev in. Mafê jinan heye ji bēhnvedana ducanî û dayikîyê sûdmend bibin. Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bona nehiştina kultura serdestiya zilam bernamêyê baş datîne, wê bernamêyê qanûn dike û di civakê de jî bi cih tîne.

■ Ji bona bicîhatina wekheviya regez û sererastkirina wê nedadperweriya siyasî, civakî û kulturî ya ku pêsîra jinên Kurdistanê girtiye, li cihê ka û navendên girîng yên biryardayîni firsendên taybet bo jinan tê

pêşxistin.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê xwe li hember bicîhatina mafên zarokan, ku di Peymana Cihanî ya Mafên Zarokan de hatine ziman, bersivekî dabû.

Beşa Çaremîn

A Siyaseta Aborî û Cîvîkî

■ Divê beriya pêşkêşkirina siyasete aborî û cîvîkî ya Partiya Demokrat, were gotin ku çavkaniya dahata Kurdistanê samanên sirûştî, çandinî, torîzm, wergirtina bacê û pişka Herêma Kurdistanê jî bûdceya giştî ya dewleta federal yan her dahatekê din ya hundir e. Erkê Hikûmeta Herêmê ew e ku siyaseta aborî destnîşan bike û wê dahatê jî bi awayekî parve bike ku rewşa aborî û cîvîkî ya akinciyên Herêmê baştir bike û bibe sebebê pêşketina aboriya Kurdistanê.

■ Pêşvebirin û geşkirina aboriyê bi rêka danîna bernamayeke zanistî li Herêma Kurdistanê, di stûyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê de ye. Divê dewleta federal dahata giştî bi awayekî parve bike ku li gorî asta paşdemayîna her navçeyeke Herêma Kurdistanê be da ku wê paşdemayîna qerebû bike.

■ Yek ji rêkên serekî yên pêşketina aboriya Kurdistan û Îranê, pêşxistina pişesaziyê ye bi rêya bikaranîna teknoloji û zanistê. Ji bona ku pişesazî

■ Kêmîneyên netewî û ayînî yên Herêma Kurdistanê dibin xwediyê hemû wan mafên ku di Peymana Gerdûnî ya Mafên Mirov de hatine ziman, û Hikûmeta Herêma Kurdistanê jî di pêşxistin û parastina kultura wan de alîkariya wan dike.

pêş bikeve divê guhertinek bingehîn di warên aborî û cîvîkî de pêk were, ev jî yek ji erkên bingehîn yên dewleta federal û Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi rêya sektora giştî ya aborî, ku pişka serekî di pêşketina aborî de ye, pişesaziya pêşketî li Kurdistanê ava dike û her cure hêskariyêdike da ku sektora taybet û sermiyana biyanî di pêşxistina aboriya welat de bi taybet di pêşxistina pişesaziyê de beşdar bibin. Hikûmeta Herêmê herwiha parastina pişesaziya hundir û netewî jî dike.

■ Çavkaniyên sirûştî û bin`erd yên Kurdistanê mîna hemû herêmên Îranê, serweta/heiya giştî ne û Hikûmeta Herêma Kurdistanê destpêkê jî bona pêşxistina aboriya Kurdistanê û baştirkirina rewşa aborî û cîvîkî ya akinciyên Kurdistanê paşê jî bi dewleta federal re sûdê jî wan çavkaniyan wergirre.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê girîngiyê dide mekanîzekirina çandinî û sewaldariyê û wê jî mîna beşek girîng jî

siyaseta aborî dibîne û hewla geşkirina wê dide. Hikûmeta Kurdistanê herwiha sektorên çandîn û sewaldariyê wek yek ji bingehên serekî yên aboriya Kurdistanê dizane û ji bona pêşxistin, parastin û geşkirina çandiniyê û sewaldariyê, bi sûda cotyar û sewaldaran kar dike. Di vê çarçoveyê de bernamê datîne û biryar û cihên pêwîst jê re destnîşan dike.

■ Bilindkirina asta jiyana xelkê bi taybet mirovên kedkarên Kurdistanê, navero-ka serekî ya siyaseta aborî ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye. Ev hikûmet hêz û şiyana xwe bikar tîne da ku welatîyên Kurdistanê jiyaneke xweş bijîn.

■ Nabe heyama karê fermî di hefteyekê de ji 40 sa`etan zêdetir be. Ew karkirên ku karên giran dikin, divê sa`etên karê wan kêmtr be. Divê herî kêm heqdestê karkiran li gorî asta jiyana wan were

destnîşankirin. Divê karkir li hem-ber rûdanên kar, nexweşî, nivîşkanî, bêkarî û pîrtiyê bîn sigortakirin (bîmekirin). Yên ku temenê wan ji 16 salan kêmtr e nabe kar bi wan bidin kirin. Divê mafê girev û xanenişîniyê li Herêma Kurdistanê parastî be.

■ Divê Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi pilanekezanistî pêşîya perçebûna zeviyan cotyaran bigire, da ku ziyan negihê asta berhemaniya giştî.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê, ji bona avakirina civakeke salim, divê bi awayekî hûr û berfireh li arîşeyên civakî binêre û bernemeyeke zanistî bo çareserkirina wan dayne.

■ Divê pêşxistin û geşkirina sektora torîzmê di rêza pêş ya pilana Hikûmeta Herêmê de be.

B Siyaseta Çandî û Perwerdeyê

■ Li Herêma Kurdistanê, sistema perwerdeya netewî "parallel" (hevterîb) di gel pîvanên perwerdeyê yên NY, herwiha nîrxên dîrokî û netewî yên gelê Kurdistanê tê avakirin.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê giringiyeke taybet dide pêgihandin û perwerdekirina zarok û gencan û derfetên perwerdê û fêrkirinê bo wan dabîn dike.

■ Divê tevahiya zarokên Kurdistanê heta temenê 15 saliyê bixwînin. Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo nehîştina nexwendewariyê gavan davêje. Li Herêma Kurdistanê dabînkirina pêdiviyên xwendî-

na seretayî di stûyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê de ye û xwendin û perwerde di qonaxên din de belaş e. Hikûmeta Kurdistanê xerc û pêdiviyên xwendinê yên xwendekarên ku malbatên wan belengaz in herwiha zarokên şehîdan dabîn dike. Xercên xwendina xwendekarên jêhatî û hejar û zarokên şehîdan di qonaxa zankoyê de jî di stûyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê de ye.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê bo bilindkirina asta kulturî ya xelkê û avakirina navendên kulturî û zanistî gavên pêwîst davêje, û hewla berhevki-ri û parastina kelepûra kurdî dide.

■ Pêşxistin û parastina ziman û edebiyata kurdî, piştevaniyêkirina nivîskar, hunermend û pispor û zanayên kurd, rêbaza herdem ya siyaseta kulturî ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye. Divê Hikûmeta Kurdistanê piştevaniya alimên ayînî yê nîştimanperwer bike.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê pêwîst e hewl bide di sistema perwerdeyê de çanda hevtehemulkirinê (tebabûnê) bi cih bike, û dersxwanan wisa perwerde bike, ku ji kultura tundî û dijbertiyê dûr bikevin.

C Siyaseta Tenduristiyê

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê hewl dide asta tenduristî û silametiya xelkê Kurdistanê bilind bike, û wisa dike ku tevahiya xelkê Kurdistanê bikarin ji alîkariyên nojdarî û dermanî sûdmend bibin.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê bo avakirina navendên vehesiyane (geriyan û bêhnvedanê), dayîngeh û zayîngehan gavên pêwîst davêje, û herwiha bo xwedîkirina kesên bite-men û reben cihên taybet ava dike.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê, wan mafên ku di peymanên navdewletî de bo kêmendaman hatine ziman, dabîn dike.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê divê sîgorteya (bîmeya) civakî bo hemû akinciyên Kurdistanê dabîn bike.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê divê bernameyeke wê ya taybet bo perwerdekirina zarokên xwedan pêdiviyên taybet hebe.

D Siyaseta Parastina

Jîngeh û Şûnwarên Dîrokî

■ Parastina jîngehê û çavkaniyên xwezayî, gol û candaran yek ji wezîfeyên Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye. Ji ber wê jî divê pêşiya nêçîra beredayî ya candaran were girtin. Divê di dema çêkirina rê û kişandina rêylên tirênê de herwi-

ha çêkirina cihên pîşesazî de parastina jîngehê li ber çavan bê girtin.

■ Hikûmeta Herêma Kurdistanê xîmên pîşesaziya torîzmê datîne, û herwiha bernameyekê datîne bo parastina şûnwar û cihên kevnar û dîrokî.

Destûra Federal û Parvekirina Deshilatê

■ Parvekirina serweriyê, bingehê sîstema federaliyê ye. Ji ber wê jî divê serwerî û deshilat di navbera herêman "Cografi-Netewî" de were parvekirin. Divê him deshilata federal him jî ya herêman, girêdayî qanûna federal bin.

■ Dadgeha Bilind ya Federal, ku endamên wê ji pisporên hemû neteweyên Îranê pêk tîn, li arîşeyên qanûnî yên di navbera dewleta federal û hikûmetên herêmî dinêre, û hevsengiya deshilatê di navbera wan de çê dike.

■ Li Îrana federal, çî di nav dewleta federal de, çî jî li herêman, Dezgehên Qanûndanîn, Bicîhanîn (Birêvebirin) û Dadweriyê jî hev cihê, û li hember hev serbixwe ne.

■ Li Îrana federal, di Şûraya Federal û Encumena Nûneran de biryar li ser esasê rêkeftinê tîn dayîn. Şûraya Federal ji nûnerên netewên welat pêk tî, û tevahiya biryarên Encumena Nûneran yên ku girêdayî maf û berjewendiyên herêman e, ji aliyê Şûraya Federal ve tîn pesendkirin.

■ Pesendkirina tevahiya wan qanûnên ku girêdayî herêman in, li gorî bingehên destûrî yên Îrana federal, mafê

parlamentoyên herêman e.

■ Hemû netewên Îranê, bēyî ferq û cudatî, di avakirina sîstema federal de beşdar dibin û ev maf di qanûna esasî ya sîstema federal de jî tê pesendkirin.

■ Yasaya bingehîn ya Îrana federal, li gorî pîvanên cihanî yên mafên mirovan: mafên kulturî, siyasî, aborî û peymanên navdewletî, tê darêtin û nivîsandin. Divê wisa were nivîsandin ku mafên netewî, etnîkî, ayînî, zimanî û civakî yên tevahiya gelan di sîstema federal de werin misogerkirin, û di çarçoveya sinorên cografî yên herêman de jî bi fermî bîn nasîn.

■ Mijarên hevbeş yên mîna dirav, artêş, bernamêya demdirêj ya aborî, çavkaniyên dahatê û parvekirina dadperwerane ya serwetên giştî û siyaseta derve divê di bin deshilata hevbeş ya hikûmetên herêmî û hikûmeta federal de bin.

Beşa Şeşemîn

Siyaseta Derve ya Îrana Federal

■ Îrana federal bi hemû dewletên cihanê re li ser bingeha rêzgirtina dualî û nasîna mafê serweriya nîştîmanî, pêwendiyê datîne û ligel welatên pêşketî û demokratîk û welatên ku rêz ji mafên mirov digirin, pêwendiyên dostane datîne.

■ Îrana federal li nav NY û li derveyî NY jî piştevaniya aştiya cihanî û pêkvejiyana aram ya dewletan dike û alîgirê çareserkirina aştiyane ya arîşe û aloziyên navdewletî ye. Eger civaka navdewletî bo parastina aşti û aramiya navdewletî bixwaze fişarê bi kar bîne, wê çaxê jî piştevaniya wê yekê dike.

■ Siyaseta derve ya Îrana federal li serbingeha dostaniya netewan û hevkarîya siyasî, aborî û kulturî bi rê ve diçe.

■ Divê Îrana federal piştevaniyê ji bicîhanîna pîvanên demokrasiyê li seranserê cihanê bike, û piştgiriyeke xebata netewên bindest ya destnîşankirina qedera xwe, û mafê penaberîya siyasî bide mirovên demokrasîxwaz û nîştîmanperwer.

■ Herêmen Îrana federal, ji bo parastina berjewendiyên xwe, dikarin nûnertiya xwe li welatên din vekin.

Beşa Heftemîn

Siyaseta Parastinê

■ Siyaseta parastinê ya Îrana federal, li ser bingeha parastina berjewendiyên hevbeş yên netewên Îrana federal tê danîn.

■ Artêşa Îrana federal ji çekdarên hemû herêmen federal pêk tê, û fermandehiyeke hevbeş wê artêşê bi rê ve dibe. Mafê artêşê tine ku

destê xwe bixe nav karên hundir yên herêman.

■ Îrana federal divê xwe ji çekirina çekên komkuj û qedexa dûr bigire, û girêdayî hemû rêkeftinên cihanî yên şer be.

PEYREWA PARTIYA DEMOKRAT YA KURDISTANA ÎRANÊ

Benda 1

Benda 1

Nav û Naveroka Partiyê

■ NAVÊ PARTIYÊ: PARTIYA DEMOKRAT YA KURDISTANA ÎRANÊ

Di vê peyrewê de partiya demokrat jî tê gotin. Meydana xebata partiya demokrat seranserî rojhilatê kurdistanê û ew deverên îranê ye, yên ku kurd lê hene.

■ Partiya demokrat, partiya pêşeng û şoreşger ya xelkê kurdistanê îranê ye û tex û çînen civaka kurdistanê ji bona bicîhanîna armancên xwe yên ku di bernamê de hatine ziman, tevî refên xwe dike û organîze dike.

■ Navê partiyê di qadên navdewletî de: demokrat party of iranians kurdistan

Kurteya navê partiyê: pdki

Amblema (logoya) Partiyê

Amblema

Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê wiha ye: Bazinêk şîn e ku li aliyê wê yê rastê simboleke genim (gulegenimek) bi rengê zer heye, li aliyê çepê çerxek pîşesaziyê bi rengê spî heye ku ji heft nikilan (dendeyan) pêk hatiye. Di nav bazinê de rojek heye ku deh tîrêjen wê hene, çiyayek jî heye bi rengê kesk. Di navbera simbila genim û çerxa pîşesaziyê de cihek sor heye ku pirtûkek spî li ser e, û hejmara 1324 li bin pirtûkê hatiye nivisandin. Ew hejmar heman sala avabûna Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê (1945) ye.

NOT: Di çalakiyên partiyê yên li derveyî welat de, li şûna 1324 sala 1945 û di bin amblemê de jî PDKI tê nivisandin.

Benda 2

Endamtiya Partiyê

■ Her kurdek li her dera Îranê herwiha her welatiyekî/a Rojhilatê Kurdistanê dikare bibe endamê/a Partiya Demokrat, bi mercekî ku temenê wî/wê ji 18 salan kêmtir nebe, û bername û peyrewa partiyê qebûl bike

NOT:

Her kurdê ku welatiyê/a Îranê be yan jî her kurdê Rojhilatî yê ku li derveyî welêt bi ji yan jî li diyasporayê ji dayik bibe, dikare bibe endamê/a partiyê.

Benda 3

Wergirtina Endaman

Ji bona ku kesek bibe endamê/a partiyê divê:

- Bi fermî daxwaza endamtiyê bike û du endamên partiyê wî nas bikin.
- Herî kêm şeş mehan di bin çavdêrî û ceribandîna de bimîne, bi bêy mafê hîlbijartin û xwe berbijêrkirinê.

■ Ji aliyê organên teşkîlata pêwendîdar ya partiyê ve were wergirtin.

NOT:

Endamên partiyê yên ku li welatên rojavayî dijîn dikarin bibin endamên rêxistinên pêşketinxwaz û demokratîk yên wan welatan.

Benda 4

Erkên Endamê/a Partiyê

Erkên endamê/a partiyê ev in:

- Ji bo bicîhanîna armancên partiyê ku di bernameyê de hatine ziman, xebat dike.
- Bi hemû hêza xwe hewla parastin û geşkirina siyasî û yekitiya nav partiyê dide.
- Li gorî peyrewa partiyê dîsîplîna partiyê diparêze.
- Di nav yek ji organên partiyê de bi awayekî aktîf kar dike.
- Sîrrên partiyê diparêze.
- Divê asta zanabûna xwe ya siyasî û pêgeha xwe ya civakî bilind bike.

■ Ji xelkê re behsa siyaseta partiyê bike û pêwendiyên wan bi partiyê re xurt bike û ji hîzr û tecrubeyên wan jî sûd werbigire.

■ Biryarên hîzbî û rêkxiraweyî bi rê ve bibe, û raporê bide organên pêwendîdar.

■ Abonetiya endamtiyê bi awayekî rêkûpêk bide.

NOT:

Yên ku piştewaniya siyaseta partiyê di-kin lê erkên endamtiyê bi temamî bi cih nahînin, wek alîgirên teşkîlatî ên partiyê tên naskirin.

Benda 5 MAFÊN Endamê/a Partiyê

Mafên endamê/a partiyê ev in:

■ Li gora rêûşûnên pêwendîdar hem dikare hîlbijêre, hem jî dikare were hîlbijartin.

■ Dikare wek endamê/a yek ji organên partiyê were hîlbijartin, ew jî li gorî hinek şertên taybet dibe.

■ Dikare kar û çalakîyên her endamê yan jî organeke partiyê binirxîne û di civînên partiyê de bixwe rojevê yan jî rexne bike.

■ Bi rêkêr rêxistinî û teşkilatî, dikare nêrîna xwe li hemû organên partiyê ragihîne, pirs bike û bersiv wergire.

■ Dikare li ba her organekî partiyê gîlî li organeke din bike û bersiva gîliyê xwe werbigire.

■ Dikare tevî wan civînên organa xwe bibe, ku tekoşîna hizbî û siyasî ya wî/wê binirxîne, û bixwaze biryarê li ser bide.

Benda 6 DÎSİPLÎNA ENDAM

■ Ew endamên ku erkên xwe bi cih nahînin yan li dijî peyrewapartiyê kar dikin yan jî karekî dikin ku zîyanê digihîne pîrestîja partiyê, yan abonetiya endamtiyê nadin, li gorî rêjeya bînpêkirina dîsîplîna partiyê, bi vî awayî tên cezakirin:

- Bi devkî sexerbirin
- Bi nivîskî sexerbirin û cezakirin
- Jêstandina berpîrsatiyê
- Cemidandina endamtiyê (Helavîstina endamtiyê)
- Wergirtina heqê endamtiyê

NOT: Herî zêde endamtiyê salekê tê cemidandin. Ewê/a ku endamtiya wî/wê hatiye cemidandin, ti mafekî wî/wê yê endamtiyê namîne. Piştî ku heyama cemidandina endamtiya endamê/xilas bû, wê çaxê organên pêwendîdar derbazbûyîya wî/wê ya hizbî berçav digrin, û ji aliyê organa serwetir ve kar bo wî/wê tê diyarkirin.

■ Cezayê endaman ji aliyê organên pêwendîdar yê partiyê ve tê diyarkirin û biryara standina mafê endamtiyê jî ji aliyê organên jortir ve tê dayîn.

■ Qesta cezakirina endamê/xilasbûnê pêgihandina endamê, û tenê di demekî de tê cezakirin ku rêkêr mîna rexne, şîret û hişyarkirin û îqna`ê ti bandorek li ser wî/wê çênekiribe.

■ Ew endamên ku tên cezakirin, mafê wan heye li organên din bertek nîşan bidin. Ew endamên ku tên derxistin jî dikarin gîlînameya xwe ji kongireya partiyê re bişînin.

■ Ji bo dilxweşkirina endamên hizbê û rêzgirtina ji kar û tekoşîna endamên çalak û herwisa bo baştir birêveçûna dîsîplîna hizbê hewce ye ku li kêleka cezakirinê divê endamên jêhatî û aktîf jî bîn xelatkirin û bo vî yekê divê organên pêwendîdar endamên aktîf û serkeftî bi vî yekê teşwîq bikin.

Benda 7

PÊKHATEYA PARTIYÊ

Pêkhateya partiye li ser bingeha desantralîzekirina partiye û parvekirina erk û deshilatê hatiye avakirin, û di vê çarçoveyê de kordînasyon û hevsengiya navbera berpirsiyartî û selahiyeta berpirs û organên partiye de organîze dike. Ev pêkhate li gorî siyaseta û helwesta partiye li hember xebata paşerojê di warên siyasî, çekdarî, medyayî û rêxistinî de hatiye danîn. Desantralîzekirina partiye mîna bingeheke giştî tê dîtin.

Pêkhateya partiye li ser wî esasi tê danîn ku:

- Rêveberiya tevahiya organên partiye bi hîlbijartinê tê destnîşankirin.
- Organên partiye bi awayekî peryodî raporta xebat û çalakîyên, hem didin konferansan hem jî didin organên pêwendîdar.
- Hevsengiya di navbera mafên endam û organên partiye divê bi awayekî were ragirtin, ku ne xuluqkarî (afirandin, dahênan) û azadiya şexsî binpê bike, û ne jî çarçoveya organî xirab bike. Kêmîne di nav organên partiye de girêdayî biryarên giştî dibe. Kêmîneya hîzrî û siyasî, mafê wê ye parastina nêrînê, bi rêya civîn û belavokên hundir parastî dibe.
- Di nav partiye de ji bo hemû endaman, li gora peyrewa navxwe yek dîsîplîn heye, bê ferq û cudatî.
- Gava organek jortir biryarekê dide divê bi organa jêrtir re bişêwire, vêca organa jêrtir wê biryarê bi cîh bîne.
- Di nav partiye de danîna pîlan û bername ji jortirîn organ heta jêrtirîn organ, bi awayekî komî ye. Mafê kesî tine bi serê xwe û bi tenê biryarekî bide û pîlanekî day-ne.

Benda 8

KONGIREYA PARTIYÊ

- Kongire, jortirîn organa partiye ye ku li serbingeha peyrewa partiye, çar salan carekê tê lidarxistin.
- Kongire, stratejî û siyaseta giştî ya partiye, bername û Peyrewa partiye pesend dike, û rêveberiya nû ya partiye hildibijêre.
- Endamên kongireya partiye ji endamên Navenda Siyasî, Desteya Kargêrî, û delegeyên (endamên hîlbijartî yên) konferansên organên siyasî û kargêrî yên partiye, û endamên partiyên yên li derveyî welêt û li Kurdistanê pêk tên.

NOT 1: Navenda Siyasî û Desteya Kargêrî dikarin bi awayekî hevbeş komek berpirsên organa û Fermandehiya Pêşmerge destnîşan bikin ji bo ku rasterast bi mafê dengdanê tevî kongireyê bibin. Bi şertekî ku ew kesên han beriya konferansan bî destnîşankirin û tevî konferansan jî nebin. Ji sê pişkan, du pişkên endamên kongireyê bi hîlbijartinê beşdarî kongireyê dibin.

NOT2: Eger Navenda Siyasî û Desteya Kargêrî lazim bibînin, kongire dika-re ji 4 salan zûtir jî were lidarxistin. Navenda Hilbijartinan ya partiyê berpirsa organîzekirin û rêvebirina konferans û hîlbijartinan e.

Erk û deshilatên kongireyê ev in:

- Stratejî û siyaseta giştî, û bername û Peyrewa partiyê pesend dike.
- Berpirsyarê Giştî yê partiyê, ku berpirsê Desteya Kargêrî ye jî, hildibijêre.
- Hejmara hewce ya endamên Navenda Siyasî pesend dike û wan hildibijêre

KONGIREYA AWARTE

KONGIREYA AWARTE, BÎ BEŞDARBÛNA HEMÛ ENDAMÊN NAVENDA SIYASÎ, DESTEYA KARGÊRÎ, BERPIRSÊN ORGANAN, ENDAMÊN ESLÎ YÊN BEŞAN, FERMANDEYÊN PÊŞMERGE Û BERPIRSÊN RÊXISTINÊN EŞKERE TÊ LIDARXISTIN. KONGIREYA AWARTE WÊ DEMÊ TÊ LIDARXISTIN KU FİRSEDA LIDARXISTINA KONGIREYA NORMAL TUNEBE. DÎ REWŞÊKÊ DE KU NAVENDA SIYASÎ NEKARÎBE ERKA XWE DÎ MÛARÊN GIRÎNG YÊN SIYASÎ DE BÎ AWAYEKÎ BAŞ BÎ ÇÎH BÎNE, JI BO LIDARXISTINA KONGIREYA AWARTE DÎVÊ: JI SÊ PIŞKÊN ENDAMÊN DAYIMÎ, DU PIŞK DAXWAZ BIKIN. YAN JÎ JI SÊ PIŞKAN DU PIŞKÊN DELEGEYÊN CIVÎNA HEVBEŞ YA NAVENDA SIYASÎ Û DESTEYA KARGÊRÎ DAXWAZ BIKIN.

NOT: Civîna hevbeş ya Navenda Siyasî û Desteya Kargêrî dikare herf zêde bi qasî nivê endamên xwe endamên partiyê û şevirmendên organên partiyê tevî kongireyê bike. Divê ev yek li pêşiya konferansan were kirin, çimkî ewên ku hatine destnîşankirin, di konferansan de nikarin deng bidin.

- Ew kesên ku dibin endamên Navenda Siyasî yan jî berpirsê/a giştî, divê xwedanê taybetmendiye berçav, yên ku ji aliyê Navenda Hilbijartinan ve tî destnîşankirin, bin.

Benda 9

Konferansa Organên Partiyê

- Konferansa organê ji wan endaman pêk tê ku herî kêr 6 meh ji endamtiya wan derbas bibe.
- Kesên ku dixwazin tevî kongireya partiyê bibin divê:
 - Herî kêr du sal bi ser endametiya wan re derbas bibe.
 - Karnameya xebata wan tê nirxandin, û li gorî pîvanên kifşkirî tîrî hilbijartin.

NOT:

Piştî ku konferansa organan xilas bû, nûnerên ku di konferansê de hatine hilbijartin li hev dicivin, û bi raporteke nêrîn, pêşniyar yan jî rexneyên xwe amade dikin. Ew raport ji aliyê kesekî ve, ku nûneratiya nûnerên han dike, pêşkêşî kongireyê tê kirin.

- Konferansa organan lazim e herî kêr 2 mehan beriya kongireyê bê kirin, û her organek raporta xwe ya konferansê ji bo komîteya amadekar ya kongireyê bişîne.

Benda 10

NAVENDA SIYASÎ

- Navenda Siyasî organeke partiyê ye ku karê wê danîna qanûnan, û herwiha destnîşankirina siyaseta giştî ya partiyê ye di çarçoveya biryar û stratejî û bernamêya ku di kongireyê de hatine pesendkirin.

- Civîna Navenda Siyasî bi beşdarbûna ji sê piştan 2 piştan endaman, dibe civîneke rewa, û biryarên wê jî bi dengên piraniya endamên beşdar tîrî pesendkirin.

Erk û Dêşilatên Navenda Siyasî:

- Xetên siyasî yên partiyê di çarçoveya biryarên kongireyê de kifş dike û pesend dike.
- Qanûnên organên kargêrî yên partiyê pesend dike.
- Dikare organan ava bike yan jî li gorî qanûn û pîvanên pesendkirî yên partiyê, hilweşîne.

- Çavdêrî û şopandina birêveçûna fermanên Desteya Kargêrî, dezgehên lîdûçûn û çavdêriyê, hilbijartin û Berpirsyarê Giştî dike.

- Berpîrsê pesendkirina pêkanîna tifaqê yan jî guhertina pêwendiyên bi partî û aliyên siyasî re ye.

- Ew endamên ku Berpirsyarê Giştî bo endamtiya Desteya Kargêrî pêşniyar ki-

riye, pesend dike.

■ Bi rêya Dezgeha Çavdêrî û Şopandinê, çavdêriya karê Berpirsyarê

NOT:

Eger Desteya kargêrî lazîm bibîne ku organek nû bo partiye ava bike, yan jî organeke partiye hilweşîne, divê Navenda Siyasî rizamendiyê li ser vê yekê nişan bide.

Giştî û endamên Desteya kargêrî dike.

■ Dema Berpirsyarê Giştî nekarî partiye bi rê ve bibe, wê çaxê Navenda Siyasî dikare baweriyê jê bistîne, û wî ji kar dûr bixe.

■ Eger Berpirsê Giştî jiyana xwe ji dest da, yan jî bawerî jê hat standin, heta lidarxistina kongireyê cîgirê yekem yê Berpirsyarê Giştî karûbarên partiye bi rê ve dibe.

■ Hekî cîgirê Berpirsyarê Giştî jî nekarî erkên xwe bi cih bîne, bawerî ji wî/wê jî tê standin û kesek din ji nav endamên Navenda Siyasî li dewsa wî/wê tê destnîşankirin. Ew, heta kongireya awarte partiye bi rê ve dibe.

■ Endamên Navenda Siyasî, li kongireyê de û di nav kadr, pêşmerge û endamên jêhatî yên partiye de tene hilbijartin.

■ Karên piraktîkî bi endamên Navenda Siyasî nahêne dayîn, ji ber vê jî ne mecbûr in her gav amade bin.

■ Navenda Siyasî herî dereng her 10 rojan carekê dicive, û bersiva raport, pêşniyar yan her niviseke fermî ku ji aliyê Desteya kargêrî ve gihîştibe wan, dide.

■ Navenda Siyasî herî kêr serê her werzekê jî dicive.

■ Navenda Siyasî û Desteya kargêrî herî kêr salê du caran bi hev re dicivin, ji bo pêkanîna kordînasyonê di navbera navendên qanûndanî û rêveberiyê de.

■ Desteya Kargêrî hinek kesan bo berpirsiyartiya karûbarên partiye li derveyî welat, ji Navenda Siyasî re pêşniyar dike.

■ Endamên Navenda Siyasî yên ku li derveyî welat kar dikin, ji aliyê kongireyê ve tene hilbijartin.

■ Dezgeha Hilbijartinê di çarçoveya qanûnên hilbijartinê de kar dike, û endamên wê ji aliyê Navenda Siyasî ve tene hilbijartin.

■ Dezgeha Çavdêrî û Şopandinê ji aliyê Navenda Siyasî ve tê hilbijartin, û çavdêriya karên partiye dike, û raporta xwe jî dide Navenda Siyasî û Desteya Kargêrî.

Benda 11

Desteya Kargêrî

Berpirsyarê Giştî yê partiye, ku di kongireyê de tê hilbijartin, berpirsê Desteya Kargêrî ye û organên partiye bi rêya wê navendê tîn birêvebirin. Berpirsyarê Giştî û rayedarên din yê partiye, Desteya Kargêrî pêk tînin.

Erk û deshilatên Desteya Kargêrî ev in:

- Biryarên Navenda Siyasî û erkên xwe bi cih tîne.
- Hesabê dide Navenda Siyasî û raporta karê xwe dide wê organa partiye.
- Pêşniyarên organan bo destnîşankirina hevkarên wan, ku li gorî pîlana kar be, pesend dike.
- Desteya Kargêrî bi awayekî rêkûpêk dicive, û bi komî biryar dide.
- Endamên Desteya Kargêrî hemû gavan di xizmeta partiye de dibin, û li gorî pîvanên pesendkirî tîn pêşniyarkirin.

NOT:

Eger Desteya Piraktîkê bixwaze organeke nû ava bike, yan jî yek ji organên partiye hilweşîne, divê bi rizamendî û pesenda Navenda Siyasî be.

- Berpirsên karûbarên partiye yê li derveyî welat, divê li gorî pîvanan û bi pêşniyara Desteya Kargêrî û pesendkirina Navenda Siyasî bî destnîşankirin.
- Navenda rêxistinên demokratîk û sîvîl li gorî qanûn û pîvanên diyarkirî girîngiyê dibînin, û karûbarên wan di çarçoveya Desteya Kargêrî de tîne organîzekirin.

Benda 12

Berpirsyarê/a Giştî

- Berpirsyarê/a Giştî, berpirsê/a Desteya Kargêrî ya partiye ye, û tevî civînên Navenda Siyasî jî dibe.
- Di navbera beşên serekî yê partiye de kordînasîyonê pêk tîne.
- Rêvebirina civînên Desteya Kargêrî di stûyê wî/ê de ye.
- Parastina yekrêziya nav partiye, di stûyê hemû organan de ye, û yek

ji erkên Berpirsyarê/a Giştî ye.

- Li kêleka komîteyeke sê kesî de, berpirsê/a karûbarên darayî û aboriyên partiye ye jî.

NOT:

Berpirsyarê/a Giştî li gorî qanûn û pîvanên partiye endamên Desteya Kargêrî destnîşan dike, û bi Navenda Siyasî dide nasîn û pesendkirin.

■ Her berpîrsê/a ku ji aliyê berpîrsê/a giştî ve bo endamtiya Desteya Kargêrî tê pêşniyarkirin, hekî dengên pêwîst nehîna, dikare cardin were

pêşniyarkirin, lê hekî dîsa dengên pêwîst nehîna, divê Berpîrsyarê/a Giştî herî zêde di nav mehekê de kesek din pêşniyarkir bike.

Benda 13

Cîgirê/a Berpîrsê Giştî

Kordînatîrê/a Navenda Siyasî ye ku di civîna yekem ya Navenda Siyasî de, û bi pêşniyara Berpîrsyarê/a Giştî tê hilbijartin, û dibe cîgirê/a yekem yê/a Berpîrsyarê Giştî.

■ Cîgirê/a berpîrs, dema berpîrs li ser kar nebe, li şûna berpîrs kar dike.

dike.

■ Civînên Navenda Siyasî kordîne

■ Cîgirê/a Berpîrsyarê/a Giştî tevî civînên Desteya kargêrî dibe.

NOT:

Berpîrsyarê/a Giştî hekî hewce bibîne, dikare cîgîrêkî din ji bo xwe destnîşan bike, lê divê ji aliyê Navenda Siyasî ve were pesendkirin.

Benda 14

Navenda Şopandin û Çavdêriyê

Dezgehek e ku ji aliyê Navenda Siyasî ve hatiye avakirin. Rêveberiya wê dezgehê ji sê kesan pêk tê, û ji aliyê Navenda Siyasî ve tîn destnîşankirin. Navenda Şopandin û Çavdêriyê dikare li gorî pêwîstiya xwe, kesên pîspor ji bona şopandin û çavdêriyê destnîşan bike, çî dayimî (hertimî) çî demkî.

■ Navenda Şopandin û Çavdêriyê

tevahiya karên îdarî, darayî û qanûnî yên partiyê dişopîne û çavdêrî dike.

■ Navenda Şopandin û Çavdêriyê bi awayekî peryodî karê xwe dike, yan jî li ser daxwaza Navenda Siyasî, Desteya Kargêrî yan jî Berpîrsyarê Giştî beşek ji karên partiyê dişopîne, paşê jî raporta xwe dide wan sazîyan.

Benda 15

Navenda Hilbijartinê

Tevahiya hilbijartinên partiyê ji aliyê Navenda Hilbijartinê ve tîne birêvebirin. Rêveberiya wê navendê ji sê kesan pêk tê ku ji aliyê Navenda Siyasî ve tîn destnîşankirin.

■ Ew qanûn û ayînnamêyên ku Navenda Hilbijartinê bi wan kar dike, di çarçoveya Peyrewa Navxwe ya partiyê, û ji aliyê Navenda Siyasî ve tîn pesendkirin.

■ Navenda Hilbijartinê raportên karê xwe dide Navend Siyasî û Desteya Kargêrî.

NOT:

Navenda Hilbijartinê, ji bona bilindkirina asta beşdariya jinan di rêxistin û çalakiyên partiyê de, di çarçoveya qanûnên ku ji aliyê

Navenda Siyasî ve hatine pesendkirin, pişka jinan di hilbijartinan de destnîşan dike. Divê di wan jinan de şert û mercên berbijartiyê hebin.

Benda 16 Rêxistinên Partiyê

- 1) Du cure rêxistinên partiyê hene: Şaneyên teşkilatî û rêxistinên pîşeyî û taybet
- 2) Komîteya partiyê li her deverê ji wan kesên ku di konferansa wê komîteyê de hatine hilbijartin, pêk tê.
- 3) Komîteya her rêxistinekê ji aliyê endamê wê rêxistinê ve yan

jî nûnerên wan endaman ve û li gorî qanûnên hilbijartinê tê hilbijartin.

- 4) Konferansên komîte û rêxistinan her du salan carekê, ji nûnerên hemû endamên her organekê pêk tê.
- 5) Di dema pêwîst de Desteya Kargêrî dikare çend komîteyên ku warê xebata wan mîna hev e, navendek mezintir pêk bîne.

Benda 17 Darayîya Partiyê

Berpîrsatiya giştî ya dahat û darayîya partiyê di stûyê Desteya Kargêrî de ye. Karûbarên darayî ji aliyê organekê taybet ve, ku di benda dozdehan de hatiye ziman, tê birêvebirin.

Çavkaniyên darayîya partiyê:

- Abonetiya rêxistinên partiyê
- Abonetiya endamên partiyê
- Alîkariyên ku endam, alîgirên

partiyê û welatperwerên azadîxwaz din.

- Dahata çalakiyên aborî yê bingeh û dezgehên partiyê

PARTIYA DEMOKRAT YA KURDISTANA ÎRANÊ (PDKÎ)

PDKI Media © 10 March 2018